

УВІЧЛИВІСТЬ ЯК НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНА КОМУНІКАТИВНА КАТЕГОРІЯ

Сало Лілія Олександрівна

Науковий керівник канд. філ. наук, доцент Черкашин С.В.

Харківський навчально-науковий інститут

ДВНЗ “Університет банківської справи “

В сучасній комунікативній лінгвістиці все більша увага приділяється міжкультурному аспекту комунікації, що все частіше змушує лінгвістів займатися проблемою ввічливості у цьому аспекті. Повсякденний досвід спілкування із представниками різних культур дозволяє зробити висновок про розходження в розумінні ввічливості в різних народів. Увічливість, як відомо, є одним з постулатів дискурсу, що забезпечує досягнення успіху в комунікації. Дотримання принципів увічливості в комунікації між носіями різних мов і різних культур не зводиться тільки до достатнього рівня володіння комунікантами відповідними етикетними формулами ввічливості, які реалізуються за допомогою вибору певних мовних та мовленнєвих засобів.

Успіх комунікації залежить від комунікативного досвіду співрозмовників, від їхнього вміння вибрати правильну стратегію й тактику свого комунікативного поведіння. Тут ідеться про вміння передбачати вербальну й невербальну реакцію свого візаві на питання, зауваження, згоду або незгоду співрозмовника й т.д. Вибір тих або інших стратегій і тактик може бути полегшений наявністю конкретних знань про комунікативні стратегії й тактики увічливості, типові для даної культури.

Як відомо, у теорії комунікації виділяють два типи ввічливості – позитивну (positive politeness) і негативну (negative politeness). Якщо перша заснована на зближенні комунікантів у процесі комунікації, то друга – на їхньому дистанціюванні. Незважаючи на свою назву, негативна ввічливість відіграє в комунікації більш значиму роль, ніж позитивна, і є саме основою ввічливої комунікативної поведінки. У цілому ж обидві розкривають основний механізм людських взаємин у процесі спілкування: відбувається одночасне зближення й віддалення комунікантів. При вступі в контакт і його підтримці здійснюється зближення зі співрозмовником, скорочення поділяючої дистанції (стратегія позитивної ввічливості). У той же час зближення не повинне бути максимальним. Для демонстрації своєї взаємної поваги, для акцептування незалежності свого партнера використовується стратегія дистанціювання. Інакше кажучи, увічливість заснована на дотриманні певного балансу, рівноваги між демонстрацією солідарності й дистантності відносин.

Дотримання такого балансу ускладнено наявністю різних концептів увічливості в представників різних культур: в одних вона асоціюється із шанобливістю або навіть шануванням, в інших – зі стриманістю в прояві емоцій, у третіх – з демонстративною увагою до співрозмовника, в тому числі допускаються прояви фамільярності й т.д. Цей різний зміст концепту увічливості знаходить своє вираження як у мові, так і в мовленні й проявляється в лексико-граматичних, функціональних, прагматичних і дискурсних особливостях даної лінгвокультури.

Як видно, увічливість є динамічним концептом. Простий повсякденний досвід дозволяє нам судити про зміни, що відбуваються в ньому в часовому й просторовому плані. Безсумнівно, увічливість є комунікативною категорією, що відбиває знання комунікантів про правила й норми комунікації й взаємодію з іншими комунікативними категоріями (толерантності до співрозмовника, нетривіальності й інформативності висловлень і т.д.), однак саме категорія увічливості виконує регулюючу роль, роль гармонізатора у міжособистісній комунікації. З одного боку, вона є універсальною за своїм характером, а, з іншого боку, має національно-культурну специфіку. Її інтерпретація як комунікативної категорії може бути успішною в рамках комплексного підходу до її вивчення, що припускає врахування основних культурних цінностей, структури соціальних відносин, які визначають норми й правила комунікації, актуальні для даної культури. Це дозволяє зрозуміти й пояснити причини розходжень в інтерпретації «увічливості» у комунікативному поведінці представників різних культур.

Специфіка культури визначає характер соціальних відносин та спосіб міжособистісної комунікації, які сформувалися в певному соціумі за певних історичних умов. Соціальна конвенція в галузі спілкування визначила наявність певного зводу конвенціональних норм і правил – тобто етикету, у тому числі й пов'язаних з ним параметрів увічливості, характерних для відповідної лінгвокультури на певному етапі розвитку суспільства. Вивчення увічливості як комунікативної категорії сприятиме як розвитку теорії комунікації, так і практичним цілям викладення курсу іноземної мови.

Besemeres, Wierzbicka 2007 – *Translating lives: Living with two languages and cultures* / M. Besemeres, A. Wierzbicka, eds. St. Lucia: University of Queensland Press, 2007.

Gladkova 2007 – *Gladkova A. The journey of self-discovery in another language* // Besemeres, Wierzbicka 2007. P. 139–149.

Hoffman 1989 – *Hoffman E. Lost in translation: A new life in a new language*. N. Y.: Dutton, 1989.

Pavlenko 2005 – *Pavlenko A. Emotions and multilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Pavlenko 2006 – *Bilingual minds: Emotional experience, expression and representation* / A. Pavlenko, ed. Clevedon, United Kingdom: Multilingual Matters,